

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ЛІЦЕНЗУВАННЯ УПРАВЛІННЯ З НЕБЕЗПЕЧНИМИ ВІДХОДАМИ: МЕЖІ ДОЗВОЛЕНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Правовий режим ліцензування управління з небезпечними відходами: межі дозволеної діяльності

Від моменту набрання чинності Законом України «Про управління відходами» минуло вже кілька років. Цього часу було б достатньо для розробки та ухвалення повного пакету підзаконних нормативно-правових актів, які забезпечили б чітку, прозору та зрозумілу процедуру управління з відходами. Йдеться, зокрема, про підзаконні акти щодо: державного обліку та звітності з управління небезпечними відходами, вимоги до обладнання та об'єктів для управління з небезпечними відходами тощо. Ці документи необхідні як для добросовісних суб'єктів господарювання, так і для посадовців, що приймають дозвільні рішення, та громадськості, яка зацікавлена у прозорості процедур у сфері управління небезпечними відходами. Однак, незважаючи на наявність часу, профільне міністерство так і не спромоглося забезпечити ухвалення необхідного пакету підзаконних актів. Окрім того, окремі положення рамкового закону залишаються нечіткими або суперечливими, що створює додаткові ризики для ефективного управління у сфері управління небезпечними відходами. Усе це відкриває можливості для зловживань з боку окремих недобросовісних суб'єктів та чиновників.

У результаті — навіть після запуску нової дозвільної діяльності Міндовкілля та видачі понад 30 нових ліцензій, у тому числі й тим, хто отримував їх уже за новими правилами, мають місце випадки неналежного управління небезпечними відходами. Один із прикладів — діяльність окремих ліцензіатів, які, попри дотримання формальних процедур, фактично порушують вимоги законодавства у сфері управління з небезпечними відходами.

Аналізуючи ситуацію, що склалася з процедурою видачі ліцензій, ЕПЛ взяла за мету дослідити процедури видачі ліцензій всім ліцензіатам, що займаються управлінням з небезпечними відходами. Одним з перших аналізів ми присвятили ТОВ “Олестас Еко”, яке отримало ліцензію на провадження господарської діяльності з управління небезпечними відходами відповідно до наказу Міндовкілля від 20.03.2024 року № 301 (<https://mepr.gov.ua/nakaz-mindovkillya-301-vid-20-03-2024/>).

У ході дослідження було застосовано комплексний підхід до аналізу правового режиму управління небезпечними відходами. Зокрема, проведено порівняльно-правовий аналіз ліцензійних, дозвільних та технічних документів суб'єкта господарювання ТОВ «Олестас Еко», що здійснює діяльність у сфері управління небезпечними відходами.

Для цього були досліджені такі документи: ліцензія на провадження господарської діяльності з управління небезпечними відходами; акт перевірки матеріально-технічної бази; висновок державної екологічної експертизи або звіт з оцінки впливу на довкілля (ОВД); дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами; паспорти установок термічного спалювання відходів.

Окрему увагу приділено вивченню участі ТОВ «Олестас еко» у публічних закупівлях через систему «Прозорро» для аналізу характеру та обсягів договірних зобов'язань у сфері управління небезпечними відходами. Інформацію отримано з відкритих джерел, зокрема з електронної системи публічних закупівель та офіційних реєстрів.

Розпочнемо із вивчення ряду документів ТОВ «Олестас Еко», серед яких акт перевірки матеріально-технічної бази ТОВ «ОЛЕТАС ЕКО», складений представниками Міндовкілля на виконання приписів п. 3 Наказу Міндовкілля від 31.10.2023р. № 729. У цьому акті матеріально-технічної бази вказано про потужність установки для спалювання (утилізатор термічного типу ТМ-Т-300 «ОВК-КЗОТ» – К-300+О), яка складала 2190 т., а згідно висновку Державної екологічної експертизи № 8 від 13.12. 2017р. потужність установки спалювання (утилізатор термічного типу ТМ-Т-300 «ОВК-КЗОТ» – К-300+О) складала 1154 т, що свідчить про збільшення потужностей для спалювання з 2017р. (чи модернізація існуючих, чи нові установки з'явилися), що вимагає отримання висновку з оцінки впливу на довкілля у зв'язку з фактичним збільшенням потужності установки для спалювання відходів до отримання ліцензії за новими правилами.

На даний момент, у реєстрі ОВД наявне лише повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля від 04.11.2024р.

Згідно із ч. 2 п. 22 ст. 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», перша категорія видів планованої діяльності та об'єктів, які можуть мати значний вплив на довкілля і підлягають оцінці впливу на довкілля, включає: 22) розширення та зміни, включаючи перегляд або оновлення умов провадження планованої діяльності, встановлених (затверджених) рішенням про провадження планованої діяльності або продовження строків її провадження, реконструкцію, технічне переоснащення, капітальний ремонт, перепрофілювання діяльності та об'єктів, зазначених у пунктах 1-21 цієї частини, крім тих, які не справляють значного впливу на довкілля відповідно до критеріїв, затверджених Кабінетом Міністрів України.

Тобто, якщо фактична потужність установки зросла з 1154 т до 2190 т - це є суттєвою зміною параметрів діяльності, яка вимагає проведення ОВД для цієї діяльності. Той факт, що у реєстрі лише зареєстровано повідомлення про плановану діяльність (від 04.11.2024), але немає ані звіту з ОВД, ані висновку свідчить, що повна процедура не пройдена, тобто підприємство не має законного права здійснювати діяльність у змінених масштабах.

Окрім того, у висновку Державної екологічної експертизи № 8 від 13.12. 2017р. наявні операції із відходами перелік відходів а саме: D 9, D 10, R 9, R 1, а у ліцензії на право провадження господарської діяльності з управління небезпечними відходами № 301 від 20.03.2024р. вказано такі операції D 9, D 10, D 13 ,D 15, R 1, тобто у ліцензії більш розширений перелік операцій і є операції D 13, D 15, які не оцінювалися ДЄЕ. Тому, наявна невідповідність між висновком Державної екологічної експертизи та чинною ліцензією ТОВ «Олестас Еко».

У ТОВ «Олестас Еко» наявний дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами від 30.05.2019р. № 7110136400, який діє безстроково. Чи враховує чинний дозвіл на викиди збільшення потужностей для спалювання відходів майже вдвічі?

У дозволі на здійснення операцій з оброблення відходів № 2666/24 від 22.05.2024р. вказується перелік відходів 15 01 10* (упаковка, що містить залишки або забруднена небезпечними речовинами), 19 01 06 * (водні рідкі відходи від оброблення (очищення) газів та інші водні рідкі відходи), 19 01 13 * (летка зола, яка містить небезпечні речовини), проте вони відсутні у переліку відходів ліцензії на право провадження господарської діяльності з управління небезпечними відходами № 301 від 20.03.2024. Були випадки, коли ТОВ «Олестас Еко» вигравало тендери на обробку відходів з кодом 15 01 10* (упаковка, що містить залишки небезпечних речовин або забруднена ними), хоча згідно з наданою ліцензією підприємство не мало права здійснювати діяльність із таким видом відходів. Це викликає сумніви щодо законності їх участі в тендерах та фактичної можливості виконання зобов'язань за договором.

У ліцензії на право провадження господарської діяльності з управління небезпечними відходами № 301 від 20.03.2024р вказано, що ТОВ «Олестас Еко» може спалювати (операція D 10) 18 01 10 (відходи амальгам для стоматологічних цілей), проте амальгами складаються з ртуті, срібла, олова та інших металів, які в певних умовах можуть бути токсичними. При цьому ртуть є найбільш небезпечним компонентом, що входить до складу амальгам. Неправильне управління небезпечними відходами амальгам для стоматологічних цілей може призвести до забруднення довкілля та негативно вплинути на здоров'я людей, окрім того, відходи амальгами спалювати не можна. Це суворо заборонено через вміст ртуті, яка є токсичною і при згоранні виділяє небезпечні пари, шкідливі для здоров'я людей і довкілля.

З огляду на те, що відходи амальгам містять ртуть, що є надзвичайно токсичним елементом, їх спалювання є недопустимим відповідно до екологічних норм і стандартів. Тим більше, що у паспорті теплогенератора модульного транспортбельного ТМ-Т-300 «ОВК-KZOT» -K-300+0 чітко зазначено, що утилізатори термічні не призначені для знищення ртутьмістких відходів, а у висновку Державної екологічної експертизи відсутня інформація про наявність установки з демеркуляризації (знешкодження) ртутних ламп. Така ситуація потребує негайного перегляду дозвільної документації та посилення контролю з боку компетентних органів.

Юристи ЕПЛ підготували запит на інформацію до Міндовкілля щодо надання копії паспортів установки термічного спалювання відходів (теплогенератор модульний транспортбельний термічний типу ТМ-Т-300 «ОВК-KZOT» -K-300+0) та установки з демеркуляризації (знешкодження) ртутних ламп, які подавалися ТОВ «ОЛЕСТАС ЕКО». Міндовкілля не надало цих документів, а ТОВ «Олестас Еко» повідомило, що вони не надають згоди щодо надання документів, оскільки зазначали, що інформація про технологічні потужності підприємства у розумінні ст. 505-506 ЦКУ є комерційною таємницею, оскільки вона містить відомості технічного, організаційного, комерційного,

виробничого та іншого характеру. Відмова ТОВ «Олестас Еко» надати дозвільну та технічну документацію, а також відсутність відповідної реакції Міндовкілля, створює враження непрозорості та може свідчити про намагання приховати потенційні порушення екологічного законодавства.

Згідно із ч. 1 ст. 505 Цивільного кодексу України, комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію.

Проте, паспорт установки термічного спалювання відходів та паспорт установки з демеркуляризації та документи, що підтверджують право користування обладнанням не є комерційною таємницею за статтею 505 ЦК України.

Ці документи містять технічну та правову інформацію, яка: є типовою і регламентованою стандартами, надається контролюючим органам при отриманні дозволів та може бути відкритою під час судових проваджень, не має комерційної цінності через відсутність секретності. Отже, така інформація не є комерційною таємницею і не може обмежуватися в доступі на цій підставі.

Таким чином, відмова ТОВ «Олестас Еко» та пасивна позиція Міндовкілля можуть суперечити принципам відкритості екологічної інформації та порушувати вимоги чинного законодавства щодо прозорості дозвільних процедур у сфері управління небезпечними відходами.

У висновку Державної екологічної експертизи № 8 від 13.12. 2017р. вказано, що буде використовуватись утилізатор термічний типу ТМ-Т-300 «OVK-KZOT» -К -300+0 для знешкодження (знищення), видалення та утилізації шляхом високотемпературного спалювання відходів різноманітного походження за агрегатним станом, але договір постановки утилізатора термічного типу ТМ-Т-300 «OVK-KZOT» -К -300+0 між ТОВ “Торговий дім Коростенський завод теплотехнічного обладнання” і ТОВ “Олестас Еко” був укладений 26.01.2018 року, тому виникають розбіжності між інформацією, яка описана у висновку Державної екологічної експертизи № 8 від 13.12. 2017р.

Оскільки, договір на поставку утилізатора був укладений після дати висновку Державної екологічної експертизи, виникає логічна невідповідність у наданій інформації. Це може свідчити про передчасне або необґрунтоване включення обладнання у висновок.

Навколо ТОВ “Олестас Еко” були скандали, серед яких те, що у 2017 році компанія фігурувала коли на звалищі у селі Смирнівка було знайдено 54 бочки з хімічними речовинами

(<https://dnipro.tv/news-dnipro/likarnia-im-mechnykova-zakupovuie-posluhy-u-firmy-iaku-zvynuva-chuiut-v-otruinni-ditei/>). У реєстрі судових рішень наявне рішення:

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/68123177> щодо накладення арешту на майно, вилучене 01.08.2017р. під час проведення обшуків нежитлових приміщень. Окрім того, Київським районним судом м. Харкова було ухвалено, що клопотання старшого слідчого СУ ГУНП в Харківській області майора поліції ОСОБА_3 про арешт тимчасово вилученого майна по кримінальному провадженню №12017220000000673 від 18.05.2017р., за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ч.1 ст. 239 (забруднення та псування земель) та ч. 2 ст. 364 КК України було задоволено.

Отже, ТОВ «Олестас Еко» провадить діяльність у сфері управління небезпечними відходами з порушенням низки ключових екологічних, ліцензійних вимог, тендерних вимог. Виявлено факти здійснення операцій із перевищенням встановлених технічних параметрів без завершення обов'язкової процедури оцінки впливу на довкілля, невідповідності між чинною ліцензією та висновками Державної екологічної експертизи, а також розбіжності у дозвільній документації.

Такий комплекс порушень становить серйозну загрозу для довкілля та вимагає негайного втручання з боку Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, Державної екологічної інспекції та правоохоронних органів з метою перевірки обґрунтованості виданих дозволів і фактичної безпечності діяльності підприємства. Водночас, технічна документація та паспорти на обладнання, які мають підтверджувати безпечність і правомірність таких операцій, не були надані ні Міндовкілля, ні громадськості.